

Identifiera behov – insats - effekt

Arbetsgång

Vid situationer som upplevs problematiska i undervisningen/aktiviteter kan en strukturerad analys vara nödvändig, det bidrar till att få en högre träffsäkerhet på de insatser som sätts in. Vid en analys kan det vara hjälpsamt med en tydlig arbetsgång, den kan användas på organisations-, grupp- och individnivå. Arbetsgången fyller samma funktion som Levla Lärmiljöns formulär, båda materialen hjälper till med frågor och struktur i syfte att identifiera behov och skapa effektfulla insatser.

Arbetsgång:

Identifiera behov

Att identifiera behov och möta upp dessa tillhör det dagliga arbetet för en pedagog med frågor som t.ex. *Hur måste jag planera min undervisning för att möta upp de olika behoven? Hur uppfattar jag elevernas lärande, hälsa och utveckling?*

Skolan behöver ta reda på och förstå varför situationer blir problematiska, vilka behov hos den enskilda eleven eller gruppen som inte är tillgodosedda. Ett behov uppstår där skolans krav och förväntningar inte är i balans med elevernas olika förmågor. Först identifierar skolan vilka aspekter som påverkar, sedan analyseras dessa i syfte att förstå behoven.

1. Identifiera faktorer som påverkar

När fungerar det bra?

Att reflektera över fungerande situationer kan ge betydelsefulla ledtrådar i det fortsatta arbetet.

Vilka situationer/lektioner/aktiviteter fungerar bra för elev/grupp?

Varför fungerar det bra? Vad är det som bidrar till att det fungerar bra?

Elevens/gruppens agerande när det fungerar bra t.ex genomför arbetsuppgifter/ deltar i planerad verksamhet/ arbetsro/ utveckling mot lärandemålen?

När fungerar det inte? Problemsituation.

Vilka situationer/lektioner/övergångar/ aktiviteter är utmanande för eleven/gruppen?

Elevens/gruppens agerande när det inte fungerar t.ex. eleven säger nej/ går iväg/protesterar/gör annat?

Hur hanteras problemsituationen idag?

Vad gör ni som finns inbyggt i den ordinarie undervisningen? Vilka stödjande strukturer används? Hur ser du/ni att det är stödjande? Är denna insats hållbar över tid? Vad tänker du/ni fortsätta med? Vad är det som försvårar? Hur ser du/ni att det försvårar?

Problemsituation

Med problemsituationer menas situationer som är problematiska för den enskilda eleven/ gruppen/pedagogisk personal eller organisationen. Ofta handlar det om en obalans mellan krav/ förväntningar och förmåga eller mellan krav/förväntningar och förutsättningar. Målet är att situationen ska bli hanterbar.

Vilka krav och förväntningar finns?

Vilka krav och förväntningar finns i den aktuella situationen?

Är förväntningarna realistiska?

Har eleven/gruppen förstått vad som förväntas av dem?

Krav och förväntningar

Krav är ofta uttalade t.ex. skolans regler, lärandemål och språkbruk. Vi pratar om och arbetar igenom dessa vilket gör det tydligt för de flesta elever. Förväntningar är ofta outtalade och blir därför otydliga, t.ex. hur eleven ska klara en viss situation/händelse/konflikt/motgång utifrån en viss ålder. Höga förväntningar som är realistiska och tydliga kan öka motivation och prestation medan för höga eller för låga förväntningar som är orealistiska och otydliga kan leda till motsatsen.

Olika situationer medför olika krav och förväntningar som vid olika "mellanrum" t.ex. i kapprummet, på väg till matsalen, i omklädningsrummet eller som i exemplen nedan:

Genomgång	Enskilt arbete	Lunch	Rast
Lyssna	Följa och förstå instruktioner	Vänta på sin tur	Vara en "bra" kompis
Förstå	Ta fram rätt material	Stå i led	Visa hänsyn
Rikta sin uppmärksamhet	Påbörja och avsluta	Hantera lukter och smak	Respektfullt språkbruk
Hålla kvar uppmärksamheten	Rikta sin uppmärksamhet	Hantera ljud och ljus	Turas om
Sitta still	Reglera aktivitetsnivå	Hantera bestick/bära bricka	Passa tider
Komma ihåg vad läraren säger	Fokus	Ta lagom mycket mat/dryck	Samspela
Hantera ljud och ljus	Sitta still	Tidsuppfattning	Följa regler
Tidsuppfattning	Tidsuppfattning	Anpassa sin tid till andras tid	Göra val
Följa det som är bestämt	Vänta på hjälp	Att rikta sin uppmärksamhet	Välja "rätt" kläder
Hejda impulser	Låg aktivitetsnivå	Hålla kroppen upprätt	Leka fritt
Låg aktivitetsnivå		Samspela och kommunicera	Delta i styrda aktiviteter
		Tala med låg volym	Påbörja och avsluta
		Låg aktivitetsnivå	Lyssna
		Hitta i skolan	Ta initiativ

Vad säger eleven/gruppen? Önskat läge?

Att lyssna på elevens/gruppens synpunkter och upplevelser ger betydelsefulla ledtrådar till vad som fungerar, varför det inte fungerar och hur de önskar att det ska fungera. Samtal kring en situation bör ske utan affekter eller stress. Läs mer i Levlas: [Stöd vid elevsamtal](#)

Vårdnadshavarens unika kunskaper om sitt barn kan ge skolan en nyanserad bild av elevens styrkor och svårigheter och ger viktiga ledtrådar i förståelsen av eleven.

2. Analysera

Analysera är att försöka förstå vad som orsakar och påverkar. Granska, tolka och värdera de ledtrådar som framkommit för att få förklaringar och en förståelse varför situationen blir problematisk och vilket behov som uppstår.

Granska vad som är hinder/stödjande?

*Hur tillvaratas elevens/gruppens styrkor?
Vilka ledtrådar har ni fått från
elevens/gruppens beskrivning?*

Är kraven och förväntningarna för höga, låga eller för otydliga?

*Reflektera över hur tydligt krav och
förväntningar kommuniceras till eleverna.
Har eleven/gruppen svar på de
tydliggörande frågorna?*

Tydliggörande frågor:

Vad?	Vad är det som ska göras?
Var?	Var ska uppgiften/aktiviteten göras?
När?	När ska den göras?
Varför?	Vad går den ut på? Motivation?
Med vem?	Ensam? Med vem/vilka?
Hur?	På vilket sätt?
Hur länge/mycket?	När tar det slut Tid?
Sedan?	Vad ska ske när det är klart?

Vilka förmågor behövs för att möta krav och förväntningar i den aktuella situationen?

Finns förmågor hos eleven/gruppen för att uppfylla de krav/förväntningar som vi ställer?

Förmågor

Individens förmågor varierar, dels beroende av ärftliga/genetiska faktorer, dels på grund av hur omgivningsfaktorer påverkat utvecklingen. Både positiva och negativa livshändelser inverkar på förmågornas utveckling. Medfödda förmågor är till exempel, syn, hörsel, motorik, minne, kognitiva funktioner samt vissa psykiska färdigheter och egenskaper.

En individs förmågor kan delas upp i fyra dimensioner: fysiska, sociala, kognitiva och psykiska. Individen använder en kombination av sina förmågor för att hantera krav och förväntningar i vardagslivet.

Bo Hejlskov Elvén ger rådet att reflektera över sina förväntningar på elevens förmåga

- att se orsak och verkan i komplexa sammanhang
- att planera, organisera och genomföra aktiviteter
- att komma ihåg medan de tänker, det vill säga deras arbetsminne
- att hålla tillbaka impulser
- till uthållighet
- till flexibilitet eller att snabbt ställa om
- sociala förmågor, t.ex. att räkna ut vad andra tänker, känner och kommer att göra
- stresstålighet
- att klara av många sinnesintryck
- att säga ja
- att lugna sig själva eller att hålla sig lugna, affektregleringsförmågan

Läs mer i Bo Hejlskov Elvén, *Beteendeproblem i skolan*. Natur och Kultur 2020. Sid. 34–35

Hypotes om bakomliggande orsaker och de behov som uppstår

I analysen har du/ni resonerat er fram till ett antagande om bakomliggande orsak - en hypotes till varför problemsituationen uppstår. Utifrån hypotesen formuleras ett behov. Ett behov i skolans miljö kan vara vad eleven behöver lära sig, kunna, förstå eller utveckla, det kan även handla om upplevd trygghet, begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

Exempel.

Kim: Hypotesen är Kims upplevda osäkerhet inom läs och skriv. Kim uttrycker själv en osäkerhet i att läsa och skriva, undviker och säger därför nej till många arbetsuppgifter, flyr genom att göra annat. Pedagog bedömer dock inte Kims utveckling inom läs och skriv som avvikande.

Behov: Att känna sig säker och ha tilltro till sin kompetens att läsa och skriva.

Klass 3 A: Hypotesen är otrygga relationer. Flera ledtrådar pekar på att individer i gruppen är osäkra inför varandra, visar sig som "tufffäktning" och "trams" vilket resulterar i dålig arbetsro.

Behov: Att öka trygghet i gruppen för att utveckla arbetsro

Alex: Hypotesen är att skolan inte är tillräckligt begriplig och tydlig för Alex.

Alex skolfrånvaro har under terminen ökat dramatiskt, det mönster man kan se är att frånvaron är högst på de teoretiska ämnena. Alex beskriver själv att skoldagen och skoluppgifterna är obegripliga och att hen inte förstår pedagogernas förväntningar. Bristen på kontroll gör att det blir övermäktigt att vara i skolan och Alex stannar därför hemma.

Behov: Att förstå hur skoldagen och skoluppgifterna är uppbyggda

Shai: Hypotesen är att Shai är understimulerad. Shai beskriver att "det är tråkigt att göra samma sak hela lektionerna fast man redan kan". Pedagog beskriver när Shai väl arbetar (främst i matematiken) går det fort och med enkelhet men blir fort less, problemet för pedagog är att veta/bedöma om Shai har förstått helheten inom området. Understimulans/ känsla av meningslöshet har lett till att Shai slutat att göra arbetsuppgifter, visar irritation och ilska och lämnar klassrummet.

Behov: Att utmanas inom matematiken och att öka förståelsen för lärarens bedömning

Insats

Att möta upp identifierade behov kan göras på olika sätt. Om det är en insats som hela gruppen tar del och gynnas av ingår det i ledning och stimulans. Om insatsen är riktad enbart till en enskild elev dokumenteras det som en extra anpassning.

3. Hur ska vi möta upp behoven

Vad behöver vi förändra, behålla, göra mer/mindre av, göra nytt?

Utgå från det som görs idag, vad behöver förändras, behållas, göra mer/mindre av? Vad saknas? Vad behöver göras? Ta gärna stöd av Levla Lärmiljöns anpassningsbank för inspiration och kunskap.

Vad blir det gemensamma önskade läget för elev/grupp och pedagoger?

Hur vill eleven/gruppen att det ska fungera? Vad kom fram i samtalet med eleven/gruppen?

Vem gör vad, när och hur ofta?

Arbetsfördelning, ansvar, frekvens, tidpunkt, vid vilka aktiviteter/situationer

Ledning och stimulans/Extra anpassningar?

Ska insatsen introduceras som stöd till hela gruppen? Ska insatsen ges till en enskild elev?

Effekt

Att regelbundet följa upp effekterna, det vill säga de förändringar som insatsen avser att uppnå, är en förutsättning i vårt vidare arbete med insatserna med att möta upp eleven/gruppens behov. Kan vi se någon effekt? Har effekt uteblivit? Är vi på rätt väg?

4. Avstämning

Har vi följt vår plan? Om inte – varför?
Har vi nått det gemensamma önskade läget?
Vilken förändring/förbättring ser vi?
Vad ska vi fortsätta med?
Behöver vi förändra? Vad?
Vad säger eleven/eleverna?

Exempel på effekter

Ökad arbetsro i gruppen
Färre kränkingsärenden på grupp nivå
Högre närvaro på grupp nivå
Förståelse för hur skoldagen och skolveckan är uppbyggd
Långsam progression i ämnet
Snabb progression i ämnet
Ökat fokus på kunskapsinhämtning
Ökad närvaro i skolan/klassrummet/lärandetillfällen
Ökad trygghet och trivsel i skolan
Ökad självständighet i skolarbetet
Ökad motivation för ämnet
Ökad läsförståelse/avkodning
Kan addition upp till 100
Ökade samarbetsfärdigheter på grupp nivå

Läs mer:

Peter Karlsson. *Tydlighet, ledarskap & uppmuntran*. Natur & kultur, 2023.

Anna Borg, Gunilla Karlsson Kendall. *NPF för lärare, fokus på pedagogiskt arbete*. Studentlitteratur, 2023.